

Janusz Mólka SJ
Akademia Ignatianum w Krakowie

PERSONALIZM CHRZEŚCIJAŃSKI PODSTAWĄ ŻYCIOWEGO SUKCESU

Christian personalism as the foundation of the successful life

S u m m a r y : In view of the multidisciplinary nature of personalism, its different varieties and its reference to human and non-human reality, this text will focus mainly on the Christian aspect of personalism. We will emphasize that personalism concentrates above all on the question of the good, and on the full and integral development of the human person, which is the basis for the formulation of a particular concept of man. In this context we will discuss to what extent the main principles of personalism can be the basis for the successful life of the human person. We will indicate that without a specific vision of man, of the world, of human relations, ethics, and value system, as well as the education to values, respect for human dignity, the pursuit of beauty, goodness and truth, it is difficult to achieve personal satisfaction, happiness, prosperity and success in life.

Key words : personalism, person, integral education, success, success in life

W literaturze można znaleźć różne określenia personalizmu. Jest mowa o personalizmie etycznym, chrześcijańskim, katolickim, tomistycznym, fenomenologicznym, egzystencjalnym, społeczno-ekonomicznym. To zaś pokazuje jego interdyscyplinarność. W niniejszym tekście zwrócimy uwagę na chrześcijański aspekt personalizmu. Charakteryzuje go stawianie w centrum zainteresowań człowieka jako osoby. Założenie to staje się podstawą do formułowania określonej jego koncepcji. Zastanowimy się również, w jakim zakresie główne założenia personalizmu mogą stanowić podstawę osiągnięcia przez osobę sukcesu życiowego.

1. Chrześcijański (katolicki) aspekt personalizmu

Personalizm jest konsekwencją integralnej definicji osoby oraz wizją rzeczywistości, w której jest ona niejako punktem wyjścia i kluczem do rozumienia wszelkich

powiązań we wszechświecie¹. Z takiego założenia wynika przekonanie, że personalizizm jest zdolny przekształcać świat i samego człowieka poprzez sposób myślenia oraz twórcze działania, które są jego inspiracją. Krzysztof Guzowski zauważa, że na podstawie analizy rozwoju personalizizmu i upowszechnienia się w krajach europejskich myślenia o człowieku jako osobie należałoby wskazać głównie kraje katolickie, w których zarówno katolicka nauka społeczna, jak również problematyka moralna czy też zagadnienia wychowawcze posiadają profil personalistyczny o charakterze katolickim. W swoich założeniach nurt ten odwołuje się głównie do myśli św. Augustyna oraz św. Tomasza. Natomiast do współczesnych współtwórców personalizizmu katolickiego należy zaliczyć przede wszystkim Jacques'a Maritaina oraz Emmanuela Mouniera, jak również Maxa Schelera, Teilharda de Chardin czy też polskich przedstawicieli: Karola Wojtyłę (papieża Jana Pawła II), Wincentego Granata, Czesława Stanisława Bartnika².

Na postawione pytanie, co to znaczy, że człowiek jest osobą, Jerzy Bagrowicz wyjaśnia, że nie jest on tylko materialną (cielesną) jednostką, ale świadomym i wolnym podmiotem. Człowiek jest osobą, a więc kimś, a nie tylko czymś (przedmiotem lub rzeczą). Jest bytem wyjątkowym w całym kosmosie. Zawiera w sobie elementy świadomości, wolności ducha, dzięki którym przekracza świat materialny i kieruje nim. Dzięki umysłowi poznaje siebie, świat, a dzięki wolnej woli – daje siebie w przyjaźni i miłości³.

Osoba w tradycji chrześcijańskiej, zauważa Krzysztof Kalka, jest najwyższym sposobem bytowania natury intelektualno-rozumnej. Takie jej określenie wywodzi się zasadniczo z dwóch nurtów filozoficznych: platońsko-augustiańskiego oraz arystotelesowsko-tomistycznego. Według tradycji platońskiej człowiek postrzegany jest jako suma cech fizycznych, obszarem doznań i oddziaływań. „Prawdę o człowieku, jako stanowiący człowieka sens, konstruuje poznający intelekt”⁴. Jednocześnie człowieka można określić przez to, do czego się odnosi, a zatem może być odniesieniem do idei, Boga, świata, społeczeństwa, kultury. Człowiek jest stanowiącą go relacją. Z kolei zagadnienie osoby ludzkiej według św. Tomasza i tradycji tomistycznej nawiązuje do arystotelesowskiej teorii substancji oraz do boecjańskiej teorii osoby. Według Boecjusza: „osobą jest jednostkowa substancja

¹ Krzysztof Guzowski, *Personalizm polski*, http://hosting0800050.az.pl/personalizm/?page_id=87 [dostęp: 15.04.2016]; tegoż, „Personalizm polski na tle personalizmu europejskiego”, w: *Personalizm polski*, red. Marian Rusecki (Lublin: Wydawnictwo KUL 2008), 441-468.

² Zob. Wincenty Granat, *Personalizm chrześcijański. Teologia osoby ludzkiej* (Poznań: Księgarnia św. Wojciecha 1985); Czesław S. Bartnik, *Personalizm* (Lublin: Czas 1995); Józef Czarkowski, *Oblicza personalizmów. Konfrontacja antropologii filozoficznej E. Mouniera i P. Teilharda de Chardin* (Toruń: Wydawnictwo UMK 1994); Karol Wojtyła, *Osoba i czyn* (Lublin: TN KUL 1994).

³ Jerzy Bagrowicz, „Godność osoby fundamentem wychowania”, w: *Wychowanie personalistyczne*, red. Franciszek Adamski (Kraków: Wydawnictwo WAM 2005), 183-184.

⁴ Krzysztof Kalka, *Filozoficzna antropologia tomistyczna w okresie międzywojennego w Polsce jako podstawa kształtowania charakteru* (Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej 2000), 95.

o naturze rozumnej⁵. W definicji tej zostały połączone dwa różne elementy: indywidualizacja osoby oraz jej rozumność⁶.

W proponowanej przez św. Tomasza definicji człowiek jest osobą rozumną i podmiotem prawa naturalnego; ze swej strony jest istotą społeczną. Dlatego jest on zdolny zarządzać rzeczami w taki sposób, aby służyły wspólnemu dobru. Z tych samych powodów w dążeniu do prawdy i dobra kieruje się nie tylko własnym interesem, lecz również dobrem innych⁷. Przekonanie to Gerd Haeffner wyraził następująco: „każdy człowiek jest człowiekiem żyjącym razem z pozostałymi ludźmi. Każdy człowiek jest współ-człowiekiem. Współ-człowieczeństwo (uspołecznienie) stanowi istotny rys człowieka, w znaczeniu, które jeszcze poprzedza wszelką moralność: wraz z podobnymi sobie człowiek należy do określonej grupy i pozostaje w komunikacji”⁸.

Pochylenie się nad charakterystycznymi dla człowieka właściwościami pozwoliło Emmanuelowi Mounierowi podkreślić, że osoba nie jest przedmiotem, który moglibyśmy poznawać z zewnątrz, jak inne. Jest jedyną rzeczywistością, którą poznajemy i tworzymy od wewnątrz. „Osoba nie jest przedmiotem, który można oddzielić i oglądać, ale ośrodkiem reorientacji świata obiektywnego. [...] Osoba jest przeżywaną działalnością autokreacji, komunikacji i przynależności, która daje się uchwycić i poznać w swoim akcie jako ruch personalizacji”⁹. Doświadczenie człowieka jako osoby wolne jest od jakiegokolwiek uwarunkowania czy przymusu. Ci, którzy w takim doświadczeniu dochodzą do szczytu, pociągają innych. Kto nie chce usłuchać wezwania i oddać się doświadczeniu życia osobowego, traci poczucie jego sensu. Mounier uważał, że osoba powinna rozwijać się równocześnie w trzech wymiarach: w dół (wcielając się w organizm ludzki), w górę (realizując powołanie duchowe do wyższych rzeczy) oraz wszerek (angażując się w życie społeczne). Z tego ostatniego ujęcia personalizmu katolickiego wyłania się tak zwany personalizm społeczny¹⁰.

Dla Jacques’a Maritaina inną charakterystyczną właściwością personalizmu było uwzględnienie, że osoba ludzka ma przed sobą dwie drogi: może stać się wybitną indywidualnością, ale wtedy może być dla innych zagrożeniem albo będzie się rozwijać jako prawdziwa osobowość w poznawaniu bytu oraz miłości poznanej prawdy, dobra i piękna. Szczytem tego rozwoju będzie dążenie do miłości Boga i drugiego człowieka aż do zjednoczenia mistycznego z Najwyższym Bogiem. W takim ujęciu osoba ludzka posiada naturę rozumną i społeczną. To z kolei sprawia, że żyjąc

⁵ Tamże, 99.

⁶ Zbigniew Marek SJ, *Religia: pomoc czy zagrożenie dla edukacji* (Kraków: Wydawnictwo WAM 2014), 24.

⁷ Tamże.

⁸ Gerd Haeffner, *Wprowadzenie do antropologii filozoficznej* (Kraków: Wydawnictwo WAM 2006), 68.

⁹ Emmanuel Mounier, *Wprowadzenie do egzystencjalizmów oraz wybór innych prac* (Kraków: Wydawnictwo Znak 1964), 9-10.

¹⁰ Stefan Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki* (Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1993), 102.

w społeczności ludzkiej, posiada prawa oraz obowiązki, nie może zatem być traktowana jako przedmiot lub środek w realizowaniu, osiągnięciu celów¹¹.

Pojęcie osoby w personalizmie pełni więc ważną rolę interpretacyjną dla wszystkich dziedzin zakorzenionych w antropologii. Osoba rozumiana relacyjnie i realistycznie stanowi kryterium oceny takich dziedzin jak: bioetyka, medycyna, psychiatria, ekonomia. Pełni ważną rolę w debacie na temat fundamentalnych praw przysługujących człowiekowi czy też w ocenie programów społecznych, w dziedzinie ochrony dóbr duchowych, prawa do rozwoju, prawa do szczęścia, jak również w dziedzinie teologii systematycznej, w przepowiadaniu i w duszpasterstwie, w określaniu istoty Kościoła, charyzmatów i misji. Uniwersum osobowe obejmuje cały wszechświat, począwszy od bytu Boga przez istoty duchowe aż do człowieka. Pojawiające się napięcie pomiędzy tym, co uniwersalne, konkretne, realne, a tym, co idealne znika wraz z przyjęciem kategorii osoby jako klucza do syntetycznego rozumienia całej rzeczywistości¹². Właściwością personalizmu chrześcijańskiego jest zatem promowanie otwartości człowieka na inne osoby, co stwarza przestrzeń do osiągnięcia pełni człowieczeństwa, umożliwia otrzymanie pomocy w samorealizacji poprzez poszerzanie wiedzy, umiejętności właściwego rozsądzania, dynamizuje rozwój życia moralnego i otwieranie się na wartości kultury¹³. Na tej podstawie można przyjąć, że myślenie według personalizmu może przysłużyć się do osiągnięcia osobowego spełnienia oraz realizacji życiowego sukcesu. W związku z tym wyjaśnić należy, co znaczy sukces oraz jak jest definiowane określenie „sukces życiowy”.

Na podstawie zasygnalizowanego wyjaśnienia natury człowieka należy wnioskować, że personalizm w centrum swoich zainteresowań stawia przede wszystkim zagadnienie dobra oraz pełny i integralny rozwój osoby ludzkiej. Jest to podstawowa zasada, której winny być podporządkowane wszelkie inne indywidualne, czy też partykularne dobra realizowane w działalności człowieka. Jednocześnie chrześcijański kierunek personalistyczny pochodzenie oraz cel człowieka ujmuje oraz odnosi do transcendencji. Cytowany wcześniej K. Guzowski uważa, że personalizm stał się miejscem porozumienia i swoistego ekumenizmu filozoficznego, gdyż odpowiada zarówno kulturom nastawionym pragmatycznie, jak i tym ukierunkowanym bardziej na mistykę oraz piękno. Dlatego przedstawiciele personalizmu katolickiego postrzegają fenomen osoby w podwójnym świetle: rozumu i Objawienia Bożego. Doświadczenie egzystencjalne idzie w parze z doświadczeniem religijnym w potwierdzaniu prawdy, że człowiek jest osobą, czyli bytem transcendentnym, świadomym siebie i realizującym się w relacji.

2. Personalizm chrześcijański inspiruje życiowy sukces

Przekładając powyższe założenia na grunt działalności wychowawczej będziemy interpretować osobę jako podmiot i cel wychowania. Ma ona „pierwszorzędną

¹¹ Jacques Maritain, „Od filozofii człowieka do filozofii wychowania”, w: *Człowiek, wychowanie, kultura*, red. Franciszek Adamski (Kraków: Wydawnictwo WAM 1993), 65-66.

¹² Guzowski, *Personalizm*.

¹³ Marek, *Religia*, 26.

i niepowtarzalny walor wyrażający się w jej nadrzędności względem wszelkich wartości materialnych oraz struktur społecznych i ekonomicznych, które winny być podporządkowane dobru osoby ludzkiej i służyć jej rozwojowi przy pełnym poszanowaniu wolności¹⁴. Dotyczy to bez wyjątku każdego człowieka, który znajduje się na drodze ciągłego rozwoju stawania się osobą. Co więcej, uczestniczy on w tych wartościach i je urzeczywistnia wówczas, gdy otwiera się na dobro, prawdę i piękno¹⁵. W tym też znaczeniu można powtórzyć za Wojciechem Cichoszem, że „myśl personalistyczna dopatruje się w człowieku pewnego rodzaju świata samego w sobie, mikrokosmosu. W tej perspektywie osoba ludzka jawi się jako integralna całość. Dusza i ciało [...] to dwa substancjalne współprzewidywania jednego i tego samego bytu, jedynej i niepowtarzalnej rzeczywistości, której na imię człowiek”¹⁶.

Taka nobilitacja człowieka często jest kojarzona z pojęciem życiowego sukcesu, którego osiągnięcie wpisane jest w działalność wychowawczą. Samo słowo „sukces” jest terminem wieloznacznym i niedookreślonym. Wynika to głównie z powodu jego nadużywania w przestrzeni publicznej, jak na przykład w środkach masowego przekazu oraz w codziennych rozmowach. Przypisuje się mu perswazyjny charakter, podobnie jak wyrazom zaczerpniętym choćby z języka propagandy politycznej, które są pozbawione konkretnej treści, a mają za zadanie jedynie przekonać odbiorcę, zmienić jego zapatrywania i wywrzeć wpływ na sposób jego myślenia czy też działania¹⁷. Ponadto w przekazie społecznym panuje przekonanie, że człowiek osiąga sukces wtedy, gdy spełniają się wszystkie jego oczekiwania¹⁸.

Dobrochna Hildebrandt-Wypych w sposób zwięzły i rzeczowy przybliżyła rozwój definicyjny słowa „sukces” w pojawiających się kolejno polskich słownikach. Zauważa, że wyraz ten po raz pierwszy pojawia się w *Słowniku języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego z 1807 roku, ale jeszcze nie w postaci definicji, lecz jedynie – odsyłać do takich haseł jak: postępek, postępowanie, powodzenie, zdarzenie. Z kolei *Słownik wileński* z 1861 roku określa „sukces” jako „obrót rzeczy,

¹⁴ Mariusz Cichosz, „Wychowanie chrześcijańskie – perspektywa teoretyczna i praktyczna koncepcji”, w: *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. Teresa Kukołowicz, Marian Nowak (Lublin: Redakcja Wydawnicza KUL 1997), 181.

¹⁵ Władysław Stróżewski, *W kręgu wartości* (Kraków: Wydawnictwo Znak 1992), 127-132; Janusz Mólka, „W nurcie personalistycznego wychowania”. *Rocznik Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej w Krakowie* (2003): 71-86.

¹⁶ Ks. Wojciech Cichosz, *Możliwości dialogu wychowania chrześcijańskiego ze współczesną edukacją polską* (Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum” 2013), 139.

¹⁷ Dobrochna Hildebrandt-Wypych, „Sukces życiowy wobec przemian kapitalizmu – od indywidualizmu wczesnej nowoczesności do hiperindywidualistycznego rozproszenia ponowoczesności”, w: *Młodość i sukces życiowy. Studium z pedagogiki porównawczej na przykładzie młodzieży polskiej, czeskiej, niemieckiej i holenderskiej*, red. Dobrochna Hildebrandt-Wypych, Katarzyna Kabacińska (Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2010), 19.

¹⁸ Sukces jest to stan zamierzony, zrealizowany w przeciągu pewnego czasu. Do zdefiniowania sukcesu określa się wartości, które są jego wyznacznikiem. W odniesieniu do każdego człowieka sukces może być postrzegany w inny sposób. Ważną rolę odgrywa hierarchia wartości i doświadczenia poszczególnych osób. Miarą sukcesu mogą być: zrealizowane plany, szczęście, zdrowie, własność materialna itp. Por. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Sukces> [dostęp: 14.04.2016].

powodzenie, pomyślność, udanie się, szczęście”. Podobną definicję podaje w 1909 roku *Słownik warszawski*, ujmując „sukces” jako „postęp, powodzenie, udanie się”. Powstały w połowie XX wieku *Słownik języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego również definiuje sukces „przedmiotowo”, czyli jako „udanie się jakiejś rzeczy, sprawy, powodzenie”. Podobnie jak we wcześniejszym *Słowniku warszawskim* pojawiają się tu przykłady sukcesu artystycznego, scenicznego, sportowego i politycznego, a także wyrażeni „łatwy sukces” oraz związki wyrazowe: „odnieść, osiągnąć sukces”¹⁹.

Cytowana Dobrochna Hildebrandt-Wypych przytacza również *Słownik języka polskiego* Mieczysława Szymczaka, który przywołuje w definicji pojęcia „sukces” znaczenie „pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia, jakiejś imprezy”. Nadal jednak pozostaje to ujęciem „przedmiotowym”, traktującym sukces (podobnie jak to było w poprzednich definicjach) jako pomyślne zrządzenie losu czy oparte na częściowej przynajmniej „przypadkowości” powodzenie jakiegoś przedsięwzięcia. Pojawił się także przykład jednego z popularnych użyć słowa „sukces” w związku wyrazowym „sukces zawodowy”²⁰.

Swoisty przełom w definiowaniu tego pojęcia można zauważyć w *Słowniku współczesnego języka polskiego* pod redakcją Bogusława Dunaja z 1996 roku. „Sukces” jest tutaj ujmowany jako „spełnienie zamierzenia, pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia”²¹. Podano tam również nowy przykład użycia tego słowa w związku wyrazowym „człowiek sukcesu” oraz „sukces życiowy”. W tej perspektywie sukces nabiera cech „długofalowego projektu”, a równocześnie zostaje po raz pierwszy zdefiniowany „podmiotowo”: jako działanie zamierzone i celowe. Dlatego w potocznym znaczeniu przeważa przekonanie, że sukces oznacza pomyślny finał określonego przedsięwzięcia; jest równocześnie swoistą zachętą do podejmowania kolejnych wyzwań²².

Poszukując dalej dookreślenia terminu „sukces”, D. Hildebrandt-Wypych przywołuje definicję z *Innego słownika języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki z 2000 roku. „Sukces” rozumie się tam jako „osiągnięcie zamierzonego celu, osiągnięcie tego, do czego dąży większość ludzi, na przykład wysokiej pozycji i autorytetu w jakiejś dziedzinie, popularności i pieniędzy”. Symptomatyczny jest tutaj nacisk na społeczny kontekst sukcesu, zarówno przez dodanie konkretnych jego wyznaczników (jak na przykład popularność, pieniądze) oraz podkreślenie, że sukces można definiować, odwołując się do wyobrażeń o nim „większości ludzi”. Z kolei w leksykonie *100 tysięcy potrzebnych słów* pod redakcją Jerzego Bralczyka z 2005 roku czytamy, że „sukces” to „pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia, «osiągnięcie zamierzonego celu» oraz «zdobycie sławy, majątku, wysokiej pozycji itp.»”²³

¹⁹ Hildebrandt-Wypych, „Sukces”, 22.

²⁰ Tamże, 21-22.

²¹ Cyt. za: Hildebrandt-Wypych, „Sukces”, 22.

²² Wacław Śmid, *Ontologia sukcesu. Esej edukacyjny* (Kraków: Wydawnictwo Dr Lex 2011), 143.

²³ Cyt. za: Hildebrandt-Wypych, „Sukces”, 22.

Warto jeszcze dodać, że podobne niedookreślone i pozbawione precyzyjnie wyodrębnionego zakresu znaczeniowego jest pojęcie „sukcesu życiowego” (inaczej: „powodzenia życiowego”). Termin ten funkcjonuje w swoistym zawieszeniu między obiektywizmem jego społecznie aprobowanych wyznaczników, jak na przykład poziomu wykształcenia, pozycji zawodowej i zarobków, a subiektywizmem indywidualnych wizji sukcesu, wyprowadzanych z tego, co godne jest starań. Jednak mimo subiektywnego charakteru kryteriów powodzenia życiowego i uzależnienia ich od indywidualnych preferencji, także w zależności od wyznawanej hierarchii wartości, istnieje w języku potocznym i w świadomości zbiorowej naszego kręgu cywilizacyjnego względnie powszechny model sukcesu życiowego²⁴. Na podstawie przeprowadzonych badań i literatury przedmiotu Anna Firkowska-Mankiewicz wyodrębniła kilka wymiarów powszechnie uważanych za istotne składniki powodzenia życiowego. Zalicza do nich wymiary: materialny, stratyfikacyjno-prestiżowy, emocjonalno-afiliacyjny i samorealizacyjny²⁵.

Wyjaśnienia te zdają się mieć zastosowanie do działalności wychowawczej. Wspomniany pierwszorzędny i niepowtarzalny walor wyróżniający osobę spośród wszelkich innych struktur społecznych i ekonomicznych domaga się działań wychowawczych ukierunkowanych na dobro i rozwój osoby. Oczekiwania te kierują naszą uwagę na związki zachodzące między odnoszeniem życiowego sukcesu a osiąganą dojrzałością.

3. Osiągnięcie życiowego sukcesu

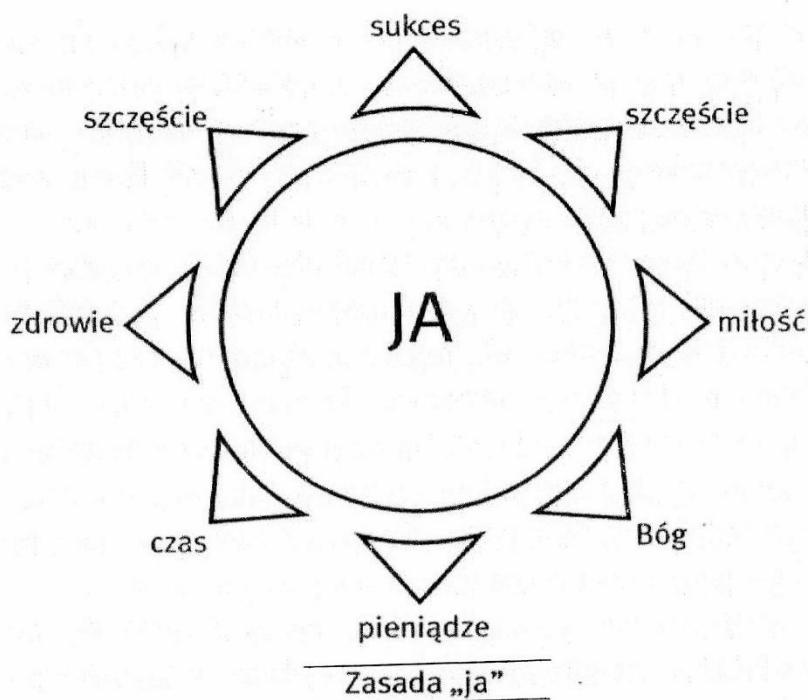
Postawienie dobra osoby w centrum działalności wychowawczej skłania do refleksji nad warunkami i okolicznościami umożliwiającymi osobie ludzkiej osiągnięcie sukcesu życiowego. Odwołując się do personalistycznego myślenia o człowieku – osobie, należałoby najpierw dokonać interpretacji i analizy zagadnienia dotyczącego koncepcji człowieka. Udzielenie odpowiedzi na istotne pytania: kim jest człowiek, kim jest osoba, kim ja jestem, pozwoli nadać kierunek i fundament osiągnięcia sukcesu życiowego. „Bez samowiedzy nie da się osiągnąć prawdziwego sukcesu, prawdziwego szczęścia, nie da się naprawdę żyć. Kto nie wie, kim jest, skąd może wiedzieć, na czym tak naprawdę polega sukces?” – pyta autor książki „Inteligencja sukcesu” Robert Holden i kontynuuje – „Bez samowiedzy łatwo się skoncentrować na pogoni za sukcesem, takim, jak definiują go inni ludzie, a nie tym według własnej definicji. Brak uczciwości, wobec siebie, wierności najważniejszym wartościom, umiejętności słuchania wrodzonej mądrości sprawia, że nawet najznakomitsza osoba będzie mieć wrażenie, że nie odnosi sukcesu i w jej życiu czegoś brak”²⁶.

²⁴ Tamże, 19.

²⁵ Anna Firkowska-Mankiewicz, *Zdolnym być... Kariery i sukces życiowy warszawskich trzydziestolatków* (Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN 1999), 17-18.

²⁶ Robert Holden, *Inteligencja sukcesu* (Warszawa: Wydawnictwo Amber 2005), 85.

Pierwszym podstawowym zadaniem stojącym przed każdym człowiekiem jest zatem poszukiwanie i udzielenie odpowiedzi na pytanie: Kim jestem? Wydaje się, że w odpowiedzi, skłaniającej do osobistej analizy, a także poznawania samego siebie, zawiera się klucz do autentycznego sukcesu i prawdziwego szczęścia, które daje poczucie tożsamości, jasności celu i zdolności podejmowania decyzji oraz wykonywania pracy²⁷. Cytowany Robert Holden, brytyjski psycholog prowadzący warsztaty na temat szczęścia, sukcesu, miłości, proponuje uwzględnienie tak zwanej «Zasady „ja”». Ma ona posłużyć „do uruchomienia potencjału i talentu człowieka, jego przemiany i rozwoju, sukcesu i szczęścia”²⁸.

Źródło: R. Holden, *Inteligencja sukcesu* (2005), 89.

R. Holden jest przekonany, że jakość relacji człowieka z samym sobą stanowi niejako punkt wyjścia (zob. rysunek). Dlatego samowiedza, autoobserwacja, autoakceptacja pomaga określić samego siebie, rozróżnić między prawdziwymi celami a pseudocelami, prowadzi do wewnętrznej siły człowieka i jego prawdziwych wartości, pozwala poznać i uznać własne mocne strony, docenić zdobyte osiągnięcia, podjąć

²⁷ Tamże, 85-86.

²⁸ Tamże, 88.

codzienne wyzwania. W związku z tym Carl Jung podkreślał: „Człowiek może w idealny sposób realizować wymagania zewnętrznej konieczności, jeżeli jest dopasowany do swojego wewnętrznego świata, to znaczy jeżeli jest w harmonii ze sobą”²⁹.

W osiągnięciu życiowego sukcesu i szczęścia konieczne jest zatem wypracowanie oraz posiadanie właściwego obrazu siebie, nauczenie się, poznanie, kim naprawdę jestem. „Nasz obraz siebie stanowi oś sposobu życia, jest kluczem do biografii”³⁰. Dlatego ważne jest przybliżenie i uświadomienie sobie, jak wygląda, przedstawia się relacja między wyobrażeniem człowieka o sobie a jego postrzeganiem świata, poglądami, sposobem komunikowania się z otoczeniem, podejmowaniem decyzji i zachowaniem³¹. W tym kontekście nabiera właściwego znaczenia przekonanie cytowanego wcześniej E. Mouniera, że osoba nie jest przedmiotem, który moglibyśmy poznawać z zewnątrz, jak inne, jest natomiast jedyną rzeczywistością, którą poznajemy i tworzymy od wewnątrz.

Co zatem należy czynić, aby osiągnąć życiowy sukces i jednocześnie być człowiekiem szczęśliwym? Wśród wielu warunków, które składają się na to, wymienia się następujące³²:

1. *spokój sumienia*: szczęście i sukces możliwe są do osiągnięcia tylko wówczas, gdy człowiek postępuje w zgodzie z własnym sumieniem; w przeciwnym przypadku działania wbrew sumieniu kończą się porażką;
2. *życie emocjonalne*: należy pamiętać, że ono ożywia kontakty człowieka z innymi osobami oraz wyzwala poczucie przynależności do określonej grupy społecznej;
3. *realizacja kariery zawodowej*: nie chodzi tutaj o ambicjonalną pogoń za karierą, lecz o świadomość potrzeby ciągłego rozwoju i dążenie do podnoszenia własnych kwalifikacji;
4. *wyznaczanie życiowych celów*: chodzi o stawianie sobie wysokich wymagań, o uświadamianie sobie, że wyznaczanie celów służy przede wszystkim temu, aby wiedzieć dokąd zmierzamy oraz cieszyć się świadomością osiągniętych efektów; jednocześnie należy pamiętać, że oprócz prywatnych celów potrzebne są wielkie i uniwersalne, wykraczające poza horyzont życia osobistego;
5. *wewnętrzna energia*: odnosi się ona do przekonania, że bez zdrowia i ogólnej sprawności trudniej cieszyć się sukcesem. Ma więc podkreślać ważność troski o zdrowie fizyczne oraz zdrowy tryb życia;
6. *własny styl postępowania*: chodzi o wypracowanie i realizowanie własnego stylu, a nie bezsensowne naśladowanie innych; przyjęcie takiej zasady pozwala lepiej wnikać w siebie i zastanowić się nad tym, co potrzebne jest właśnie mi, abym poczuł się szczęśliwym, spełnionym człowiekiem sukcesu; we wspomnianym kontekście

²⁹ Cyt. za: Holden, *Inteligencja*, 89.

³⁰ Holden, *Inteligencja*, 91.

³¹ Tamże, 91-94.

³² *Jak odnieść sukces*, zob. <http://www.geiskoczow.ox.pl/Jakodniescsukces.htm>, [dostęp: 14.04.2016].

warto podkreślić, że człowiek może mówić o osiągnięciu sukcesu wówczas, gdy posługuje się metodami akceptowanymi zarówno przez niego samego, jak i społeczeństwo oraz gdy jest zdolny w sposób harmonijny osiągać zamierzone cele przy jednoczesnym cieszeniu się drogą, która do nich prowadzi, aby on sam oraz drugi człowiek i świat stawał się lepszym miejscem do życia³³.

*

Reasumując, podkreślmy (odwołując się do personalizmu, który w centrum stawia dobro i rozwój osoby ludzkiej), że bez określonej koncepcji człowieka, etyki, systemu wartości, jak również bez wychowania do wartości, poszanowania godności ludzkiej, dążenia do piękna, dobra i prawdy trudno osiągnąć osobiste zadowolenie, szczęście i sukces życiowy. Dlatego wspomniany personalizm, który proponuje integralną definicję osoby oraz wizję wszechświata i relacji międzyludzkich, może stanowić podstawę do osiągnięcia życiowego sukcesu. Poprzez sposób myślenia i twórcze działania wynikające z personalizmu człowiek jest zdolny udoskonalać samego siebie oraz przekształcać otaczający go świat. W związku z tym, jakkolwiek będziemy definiować i rozumieć sukces, jak również dążyć do osiągnięcia życiowego sukcesu, „niezbędne są – jak wskazywał już (w innym kontekście) prezydent Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilson – na pewno kompetencje i zdrowy osąd sytuacji, [...] odwaga, zmysł polityczny, żelazna wola i wiele szczęścia”³⁴. Najważniejsze jednak do podejmowania dalszej refleksji są słowa Alberta Einsteina: „Nie staraj się być człowiekiem sukcesu, staraj się raczej być człowiekiem z wartościami”³⁵.

Streszczenie: Ze względu na wielodyscyplinarny charakter personalizmu różne jego odmiany i odniesienie do ludzkiej oraz pozaludzkiej rzeczywistości niniejszy tekst jest skoncentrowany na jego chrześcijańskim aspekcie. Podkreślmy, że w centrum swoich zainteresowań stawia on przede wszystkim zagadnienie dobra oraz pełny i integralny rozwój osoby ludzkiej, co stanowi podstawę do formułowania określonej koncepcji człowieka. W tym kontekście zasygnalizujemy, w jakim zakresie główne założenia personalizmu mogą stanowić podstawę do realizowania i osiągnięcia przez osobę ludzką sukcesu życiowego. Wskażemy, że bez określonej wizji człowieka, świata i relacji międzyludzkich oraz etyki, systemu wartości, jak również bez wychowania do wartości, poszanowania godności ludzkiej, dążenia do piękna, dobra i prawdy trudno osiągnąć osobiste zadowolenie, szczęście, powodzenie i życiowy sukces.

Słowa kluczowe: personalizm, osoba, integralne wychowanie, sukces, sukces życiowy

³³ Iwona Majewska-Opielka, *Logodydaktyka w edukacji. O wychowaniu mądrego i szczęśliwego człowieka* (Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2015), 33-34.

³⁴ Za: Chris Lowney, *Lider Papież Franciszek* (Kraków: Wydawnictwo WAM 2014), 17.

³⁵ Za: Majewska-Opielka, *Logodydaktyka*, 28.

Bibliografia

- Bagrowicz, Jerzy. „Godność osoby fundamentem wychowania”. W: *Wychowanie personalistyczne*, red. Franciszek Adamski, 179-212. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2005.
- Bartnik, Czesław S. *Personalizm*. Lublin: Czas, 1995.
- Cichosz, Mariusz. „Wychowanie chrześcijańskie – perspektywa teoretyczna i praktyczna koncepcji”. W: *Pedagogika ogólny. Problemy aksjologiczne*, red. Teresa Kukołowicz, Marian Nowak, 177-185. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1997.
- Cichosz, Wojciech. *Możliwości dialogu wychowania chrześcijańskiego ze współczesną edukacją polską*. Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum”, 2013.
- Czarkowski, Józef. *Oblicza personalizmów. Konfrontacja antropologii filozoficznej E. Mouniera i P. Teilharda de Chardin*. Toruń: Wydawnictwo UMK, 1994.
- Firkowska-Mankiewicz, Anna. *Zdolnym być... Kariery i sukces życiowy warszawskich trzydziestolatków*. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN, 1999.
- Granat, Wincenty. *Personalizm chrześcijański. Teologia osoby ludzkiej*. Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 1985.
- Guzowski, Krzysztof. „Personalizm polski na tle personalizmu europejskiego”. W: *Personalizm polski*, red. Marian Rusecki, 441-468. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2008.
- Guzowski, Krzysztof. *Personalizm polski*. http://hostingo800050.az.pl/personalizm/?page_id=87 [dostęp: 15.04.2016].
- Haefner, Gerd. *Wprowadzenie do antropologii filozoficznej*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2006.
- Hildebrandt-Wypych, Dobrochna. „Sukces życiowy wobec przemian kapitalizmu – od indywidualizmu wczesnej nowoczesności do hiperindywidualistycznego rozproszenia ponowoczesności”. W: *Młodość i sukces życiowy. Studium z pedagogiki porównawczej na przykładzie młodzieży polskiej, czeskiej, niemieckiej i holenderskiej*, red. Dobrochna Hildebrandt-Wypych i Katarzyna Kabacińskiej, 17-54. Kraków: Wydawnictwo „Impuls”, 2010.
- Jak odnieść sukces*. <http://www.gciskoczow.ox.pl/Jakodniescsukces.htm>, [dostęp: 14.04.2016].
- Kalka, Krzysztof. *Filozoficzna antropologia tomistyczna w okresie międzywojennego w Polsce jako podstawa kształtowania charakteru*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej, 2000.
- Kunowski, Stefan. *Podstawy współczesnej pedagogiki*. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie, 1993.
- Lowney, Chris. *Lider Papież Franciszek*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2014.
- Majewska-Opielka, Iwona. *Logodydaktyka w edukacji. O wychowaniu mądrego i szczęśliwego człowieka*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2015.
- Marek, Zbigniew. *Religia pomoc czy zagrożenie dla edukacji*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2014.
- Maritain, Jacques. „Od filozofii człowieka do filozofii wychowania”. W: *Człowiek, wychowanie, kultura*, red. Franciszek Adamski, 61-79. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1993.
- Mounier, Emmanuel. *Wprowadzenie do egzystencjalizmów oraz wybór innych prac*. Kraków: Wydawnictwo Znak, 1964.
- Mólka, Janusz. „W nurcie personalistycznego wychowania”. *Rocznik Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej w Krakowie* (2003): 71-86.
- Stróżewski, Władysław. *W kręgu wartości*. Kraków: Wydawnictwo Znak, 1992.
- Śmid, Waclaw. *Ontologia sukcesu. Esej edukacyjny*. Kraków: Wydawnictwo Dr Lex, 2011.
- Wojtyła, Karol. *Osoba i czyn*. Lublin: TN KUL, 1994.